

HAGAKURE

CARTEA SAMURAILOR

YAMAMOTO TSUNETOMO

Selecție text: *Florin Zamfir*

Traducere: *Cristian Hanu*

© EDITURA MIX
Brașov 2008

CUPRINS

NOTA EDITORULUI 7

SELECȚIUNI DIN PRIMUL CAPITOL	13
SELECȚIUNI DIN CAPITOLUL DOI	65
SELECȚIUNI DIN CAPITOLUL TREI	91
SELECȚIUNI DIN CAPITOLUL PATRU	93
SELECȚIUNI DIN CAPITOLUL ȘASE	97
SELECȚIUNI DIN CAPITOLUL ȘAPTE	105
SELECȚIUNI DIN CAPITOLUL OPT	119
SELECȚIUNI DIN CAPITOLUL NOUĂ	133
SELECȚIUNI DIN CAPITOLUL ZECE	139

SELECȚIUNI DIN CAPITOLUL UNSPREZECE 155

GÂNDURI DE NOAPTE 167

GLOSAR 171

NOTA EDITORULUI

În anul 1700, la 42 de ani, Yamamoto Tsunetomo a obținut permisiunea de a deveni preot budist. În vara aceluiași an s-a mutat la o mică mânăstire din Kurotsuchibaru, o localitate situată la 12 kilometri nord de Castelul Saga, unde a trăit în semiizolare. În anul 1710 a început să fie vizitat de Tashiro Tsuramoto, un tânăr samurai eliberat cu un an înainte, din serviciul său de scrib. Conversațiile dintre cei doi au durat șapte ani, iar la data de 10 septembrie 1716 aforismele lui Yamamoto, înregistrate de Tsuramoto, au fost editate într-o carte intitulată *Hagakure*, cuvânt care poate însemna fie „ascuns de frunze“, fie „frunze ascunse“. Trei ani mai târziu, Yamamoto a murit, la vârsta de 61 de ani.

Textul este împărțit în mod tradițional în 11 capitole. Manuscrisul original al lucrării „*Hagakure*” s-a pierdut, dar există mai multe copii, ușor diferite între ele.

De altfel, la origini cartea nu a fost scrisă cu scopul de a fi citită de un public larg. Autorul nu și-a imaginat niciodată că opera sa va fi citită vreodată de un public atât de numeros. A fost arhetipul samuraiului absolut, gândurile sale netrecând vreodată dincolo de hotarele provinciei Nabeshima. De altfel, timp de mulți ani cartea sa rămas în proprietatea secretă a clanului Nabeshima.

Hagakure trebuie privită ca o expresie a sincerității lui Yamamoto. Extremismul și singularitatea sa nu au fost nici o clipă ținute sub control de anticiparea unei judecăți venite din partea opiniei publice; de altfel, este greu de crezut că un asemenea gând l-ar fi împiedicat vreo clipă să spună ce are de spus. Mentorii săi, poate și poziția geografică a locului în care a trăit, i-au încurajat radicalismul, făcându-l inflexibil în fața oricărui compromis.

Tsunetomo considera că actul suprem de devoțiune al samuraiului față de stăpânul său era moartea pentru acesta. Acest lucru nu înseamnă însă că era un romantic incurabil care se complăcea în gânduri întunecate. Era perfect conștient de toate evenimentele și problemele care preocupau lumea în care a trăit, dar răspunsurile pe care le-a oferit au decurs întotdeauna din viziunea pe care a avut-o și pe care a sintetizat-o în Hagakure.

Cartea nu reprezintă o filozofie coerentă, structurată în jurul unor argumente logice sau al unor subiecte precise. Dimpotrivă, are o viziune antiscolastică și antiintelectuală. Nefiind altceva decât o înregistrare a șapte ani de conversații, subiectele alese variază mult, de la viziunea profundă a autorului referitoare la Calea Samuraiului și până la discuții cu privire la Ceremonia Ceaiului sau la maniera în care un anumit domeniu și-a primit numele.

Cartea pe care o țineți în mână conține o selecție din conversațiile avute de Yamamoto Tsunetomo cu Tashiro Tsuramoto, iar criteriul după care a fost realizată aceasta selecție este constituit de capacitatea acestor idei de a inspira un căutător spiritual contemporan, indiferent de calea spirituală pe care află.

Calea Samuraiului, cale descrisă în cartea de față este o cale extrem Yang deci este o carte ideală pentru aspiranții

care doresc să integreze aspectul yang, plus, emisiv, solar în propria structură deoarece în carte găsiți din belsug exemple de situații în care aspectul de războinic este pe deplin asumat, înțeles și pus în practică.

Evident că această carte poate fi apreciată la întreaga ei valoare de practicantii de arte marțiale, indiferent de stilul pe care îl cunosc, deoarece, citind cartea au posibilitatea să descopere esența artelor marțiale și să înțeleagă de ce spiritul unui luptător este mult mai important decât tehnica pe care acesta o cunoaște, după cum reiese și din următoarea povestire:

“În principiile secrete ale lui Yagyū Tajima no kami Munenori poate fi găsită următoarea afirmație: „Un om de mare putere nu are nevoie de tehnici militare“. Ca dovadă, putem da exemplul acelui vasal al șogunului care a venit la maestrul Yagyū și i-a cerut să-i devină discipol. Maestrul i-a spus: „Pari un bărbat realizat într-o școală de arte marțiale. Vom face contractul maestru-discipol, dar numai după ce voi afla numele școlii pe care ai urmat-o“.

Bărbatul i-a răspuns: „Nu am practicat niciodată artele marțiale“.

Maestrul Yagyū i-a spus: „Ți-ai propus să-l păcălești pe Tajima no kami? Oare greșesc când spun că ești un maestru al șogunului?“

Dar omul a jurat că așa este cum spune. Drept urmare, Yagyū l-a întrebat: „Dacă așa stau lucrurile, ai vreo convingere puternică?“

Omul i-a răspuns: „Când eram copil, am devenit subit conștient că un luptător este acela care nu-și risipește niciodată viața în regrete. Am păstrat mult timp această convingere în inima mea, care s-a înrădăcinat acolo, astfel încât la ora actuală nu mă mai gândesc niciodată la moarte. Aceasta este singura convingere deosebită pe care o am“.

Maestrul Yagyū a rămas profund impresionat și a spus:
„Se pare că nu am greșit deloc în percepțiile mele. Tactica mea militară este bazată pe un principiu extrem de profund. Între sutele de discipoli pe care i-am avut vreodată, nici măcar unul nu a reușit să aplice acest principiu. Nu este necesar să iei spada de bambus. Te voi iniția pe loc“.

După care, se spune că i-a înmănat imediat certificatul de inițiat.”

Acelor cititori cărora li se pare greu de acceptat și înțeles ideea care se află la baza codului de conduită al samuraiului: “actul suprem de devoțiune al samuraiului față de stăpânul său era moartea pentru acesta”, le propun ca peste tot în carte în loc de stăpân să citească Dumnezeu și astfel textul va deveni mult mai ușor de acceptat și înțeles la adevărata lui valoare.

Am selectat și câteva fragmente care pot părea crude sau incorecte pentru cititorul contemporan însă aceste citate ne pot face să simțim tăria de caracter a acestor oameni aflați pe calea samuraiului și hotărârea lor de neclintit de a trăi conform idealului pe care și l-au asumat.

Este de la sine înțeles faptul că relatările autorului cărții nu trebuiesc urmate adlitteram iar cartea trebuie să fie citită cu atenția trează și cu mult discernământ deoarece autorul ei a fost un adept convins al căii samuraiului și privește lumea din această perspectivă iar ceea ce este perfect acceptabil și necesar pentru un samurai nu este în mod automat și cel mai potrivit model de conduită pentru un căutător spiritual al timpurilor actuale.

Pentru a sprijini acești cititori în a avea acces la întreaga valoare existentă în această carte, reproduc mai jos un citat semnificativ din carte:

“Nu este recomandabil să încremenești în opinii prea fixe. Este o greșeală să faci un efort intelectual și să ajungi la anumite concluzii, dar să te limitezi apoi la acestea.

Efortul necesar pentru a înțelege lucrurile, dublat de practica necesară pentru a obține rezultate, nu vor înceta niciodată de-a lungul întregii tale vieți. Nu te baza exclusiv pe gradul de înțelegere pe care l-ai obținut deja. Gândește-te tot timpul: „Acesta nu este de ajuns“.

Adeptul trebuie să caute întreaga viață secretul folosirii optime a Căii. El trebuie să studieze în permanență, punându-și mintea la lucru fără a respinge vreo ipoteză. Aceasta este Calea.”

SELECȚIUNI DIN PRIMUL CAPITOL

Deși pare evident faptul că orice samurai ar trebui să cunoască în profunzime Calea Samurailor, majoritatea celor din această categorie sunt foarte neglijenți în această privință. De aceea, foarte puțini dintre ei ar putea răspunde la întrebarea: „Care este adevărata semnificație a Căii Samurailor?”. Acest lucru se datorează faptului că foarte puțini samurai meditează profund asupra căii pe care o urmează. De aici derivă lipsa de conștientizare a Căii.

Neglijența este un lucru extrem.

Esența Căii Samurailor este moartea. Ori de câte ori are de ales, samuraiul trebuie să facă opțiunea rapidă pentru moarte. Nu este deloc dificil. Cine este hotărât va avansa rapid pe această cale. Persoanele sofisticate optează pentru o cale mai frivolă, afirmând că moartea fără a-ți atinge scopul este o moarte de câine. Dacă ești presat de opțiunea între viață și moarte, nu este necesar să-ți atingi scopul.

Cu toții dorim să trăim. În mare parte, noi ne adaptăm logica la ceea ce ne place. Să nu-ți atingi scopul și să continui să trăiești înseamnă însă un act de lașitate. Această

atitudine este periculoasă. Da, să mori fără să-ți atingi scopul este o moarte de câine, dar nu este nici o rușine în asta. Aceasta este substanța Căii Samuraiului. Cel care își fixează mintea și inima asupra acestui ideal în fiecare dimineață și în fiecare seară, trăind ca și cum trupul său ar fi murit, devine liber pe această Cale. Viața sa va fi fără pată și el va reuși să își atingă țelul.

Un om este un bun vasal numai în măsura în care se dăruiește trup și suflet stăpânului său. Aceasta este cea mai înaltă categorie de vasali. Dacă te naști într-o familie nobilă, cu un arbore genealogic ilustru, este suficient să meditezi profund asupra chestiunii obligației pe care o ai față de strămoșii tăi și să-ți slujești trup și suflet stăpânul. Dacă, în plus, mai dispui de talent și înțelepciune, folosindu-le corespunzător, te poți considera norocos. Chiar și cei mai neîndemânatici și mai nepricepuți dintre oameni pot fi vasali de nădejde dacă sunt hotărâți să își slujească cu loialitate stăpânul. Cei mai puțin utili sunt cei înzestrați cu înțelepciune și talent, dar lipsiți de loialitate.

În funcție de natura lor, există oameni care au o inteligență rapidă și oameni care trebuie să se gândească mai mult timp înainte de a acționa. Adeptul care gândește altruist și care aderă la cele patru legăminte ale samuraiului Nabeshima va dobândi o mare înțelepciune, indiferent

de aspectele superioare sau inferioare ale naturii sale mentale¹.

Oamenii cred că pot elucida problemele profunde dacă reflectează asupra lor, dar modul lor de a gândi este pervers și nu conduce la concluziile juste, căci izvorăște din egoism.

Este greu ca un om egoist să își schimbe felul de a fi. Totuși, dacă cel care trebuie să rezolve o problemă începe prin a se detașa de ea, concentrându-se în inima sa asupra celor patru legăminte, excluzând interesele personale și făcând un efort intelectual, el va ajunge la o concluzie rezonabilă.

Noi acționăm în funcție de propria noastră ingeniozitate; de aceea, devenim egoiști, întoarcem spatele rațiunii, iar lucrurile sfârșesc de multe ori prost. În ochii celor din jur, această atitudine apare ca fiind sordidă, slabă, îngustă și ineficientă. Cine nu este capabil să dea dovadă de o inteligență reală este bine să se consulte cu oameni de bun simț. Un sfătuitor din afară poate împlini Calea, luând decizii corecte și lipsite de egoism, căci el nu este implicat personal. Privit din afară, acest mod de a acționa pare ferm centrat, precum un arbore bine ancorat în rădăcinile sale. Din păcate, există oameni a căror inteligență seamănă cu un copac dezlădăcinat.

¹ Cele patru legăminte sunt indicate la pagina 170.

Noi învățăm despre gândurile și acțiunile celor din vechime pentru a ne folosi de înțelepciunea lor și pentru a preveni un mod de viață egoist. Dacă vom renunța la părerile noastre subiective și vom urma învățăturile celor din vechime, împărțându-le inclusiv celor din jur, lucrurile vor merge firesc și se vor rezolva în mod natural. Prințul Katsushige s-a folosit de înțelepciunea prințului Naoshige, lucru menționat în *Ohanashikikigaki*. Ar trebui să-i fim recunoscători pentru grija pe care ne-o poartă.

A existat un om care și-a folosit frații mai tineri ca vasali. Ori de câte ori a vizitat Edo sau provincia Kamigata, el i-a pus să îl însoțească, consultându-se cu ei în toate problemele, deopotrivă personale și publice. De aceea, se spune că a avut un comportament ireproșabil.

Sagara Kyuma a fost una cu stăpânul său, căruia i-a slujit ca și cum propriul său corp ar fi fost deja mort. Asemenea oameni sunt foarte rari. Nu găsești unul ca el în o mie de oameni.

Odată, se ținea o întâlnire importantă la castelul Mizugae al stăpânului Sakyō. Lui Kyuma i s-a poruncit să comită *seppuku*². La acea vreme, în Osaki exista o ceainărie la etajul trei al reședinței suburbane a stăpânului Taku Nui. Kyuma a închiriat această ceainărie și a adunat toți vagabonzii din Saga, organizând pentru ei un spectacol cu

² N. Tr. Să se sinucidă prin eviscerare, conform tradiției samurailor japonezi.

păpuși. A băut toată ziua și toată noaptea, trăgând el însuși sforile uneia dintre păpuși. Ignorând porunca stăpânului Sakyo, el a provocat un mare scandal public. În timp ce instiga la dezastru s-a gândit însă numai la stăpânul său, fiind hotărât apoi să se sinucidă³.

A fi vasal nu înseamnă altceva decât a-ți sprijini întru totul stăpânul, a-i încredința toate secretele tale, bune și rele, și a renunța la interesele personale. Dacă există doar 2-3 oameni de acest calibru, provincia va fi în siguranță.

În vremuri pașnice există mulți oameni care își pun această mască, dovedindu-se utili prin inteligența lor, prin discriminarea de care dau dovadă și prin talentele lor. Dacă prințul se hotărăște însă să se retragă sau să se izoleze, majoritatea îi vor întoarce spatele, punându-și talentele în slujba noului stăpân. Această atitudine este extrem de neplăcută. Indiferent de poziția pe care o ocupă, oamenii cu o înțelepciune profundă și cu talente multiple cred că acționează corect, dar dacă trebuie să facă dovada devoțiunii pentru stăpânul lor, dându-și viața pentru acesta, tuturor încep să le tremure genunchii. Această atitudine mi se pare nedemnă. Un om inutil poate deveni un luptător valoros numai renunțând la viața sa și devenind una cu stăpânul său. A existat un asemenea exemplu atunci când a murit Mitsushige. Singurul său vasal credincios am fost eu. Ceilalți s-au limitat doar să-mi urmeze exemplul. Slujbașii

³ Nu se cunosc circumstanțele care au stat la baza acestui pasaj. Unii au sugerat că Kyuma a încercat să acopere o crimă a stăpânului său.

cu pretenții, care își urmăresc doar interesele lor, se grăbesc întotdeauna să-i întoarcă spatele stăpânului atunci când acesta se apropie de moarte, înainte chiar ca ochii săi să se închidă.

Loialitatea este un aspect esențial în legământul dintre stăpân și vasal. Deși pare atât de greu de obținut, ea se află chiar aici, sub ochii voștri. Dacă vă decideți să vă consacrați ei, puteți deveni un vasal perfect chiar în acest moment.

Este foarte important să-i spui omului exact ce gândești și să-i corectezi greșelile. Această atitudine izvorăște din compasiune și reprezintă cel mai mare serviciu pe care îl poți aduce semenilor tăi. Această cale este însă extrem de dificilă. Este ușor să descoperi calitățile și defectele unei persoane, și să-i spui ce gândești. Mulți oameni cred că sunt cumsecade dacă le spun celor din jur lucruri pe care alții le consideră neplăcute sau greu de rostit. Dacă nu sunt însă ascultați și respectați, ei consideră că nu mai este nimic de făcut. Această atitudine este însă nedemnă. Este ca și cum ai face pe cineva de rușine, bârfindu-l.

Dacă dorești să-i spui cuiva ce gândești trebuie să vezi mai întâi dacă persoana respectivă are dispoziția de a te asculta. Pentru aceasta, trebuie să începi prin a te apropia de ea, trezindu-i încrederea în tine. Abordează acele subiecte care îi sunt pe plac și caută momentul cel mai potrivit pentru a-i vorbi, astfel încât să fii bine înțeles. Cumpănește bine înainte de a acționa și hotărăște dacă nu cumva ar fi mai bine să îi comunicî în scris ce ai de spus, sau înaintea unui moment de despărțire. Laudă-i calitățile și folosește

orice mijloace pentru a o încuraja, eventual vorbindu-i despre propriile tale defecte, fără a te referi încă la ale sale, astfel încât să-și dea seama singur care sunt acestea. Acționează ca și cum i-ai oferi apă unui om însetat, și în acest fel opinia ta îi va corecta greșelile.

Această artă este cu adevărat dificilă. Dacă defectul persoanei este o obișnuință veche de mai mulți ani, cu siguranță nu și-l va corecta. Am trăit personal această experiență. Un vasal face dovada unei mari compasiuni atunci când trăiește în prietenie cu camarazii săi, ajutându-i să își corecteze greșelile și să se pună la unison pentru a-i sluji stăpânului lor. Cum te poți aștepta să transformi pe cineva în bine dacă îl faci de rușine?

Este lipsit de eleganță să caști în fața altor persoane. Dacă te afli în public și îți vine să caști, este suficient să îți freci fruntea într-un sens ascendent iar senzația va dispărea. Dacă metoda nu dă rezultate, îți poți linge buzele cu gura închisă, sau îl poți acoperi cu palma ori cu mâneca hainei, astfel încât nimeni să nu observe ce faci. La fel și în cazul strănutului. Cine strănută în public pare un prostănac. Mai există și alte gesturi care trebuie evitate în public, prin auto-disciplină și antrenament.

Când cineva a afirmat că toate problemele legate de economie trebuie clarificate, altcineva i-a răspuns, spunându-i că acest lucru nu ar fi bine deloc.

Se știe că peștele nu va pleca niciodată dintr-o apă curată, dar dacă vede plutind deasupra niște rațe sau alți prădători, el se va grăbi să se ascundă sub umbra acestora, pentru a scăpa. În mod similar, clasele inferioare vor trăi mult mai liniștite dacă nu vor cunoaște toate amănuntele despre problemele economice cu care se confruntă țara. Acest lucru trebuie înțeles de către conducători.

Odată, pe când prințul Mitsushige era copil și trebuia să recite dintr-o carte pentru preotul Kaion, el i-a chemat pe ceilalți copii și pe adepții preotului săi, cărora le-a spus: „Veniți și ascultați-mă. Este greu să recitiți dacă nu ai o audiență“. Preotul a fost impresionat de această replică și le-a spus adepților săi: „Acesta este spiritul în care ar trebui să acționați întotdeauna“.

Primul lucru pe care ar trebui să-l faci dimineața este o reverență în fața stăpânului și a părinților tăi, apoi în fața zeităților și *buddha*-șilor tăi păzitori. Primul căruia trebuie să-i acorzi importanță este stăpânul tău; în acest fel, părinții tăi se vor bucura, iar zeitățile tale tutelare își vor da binecuvântarea. Pentru un luptător nu există nimic mai presus decât gândul la stăpânul său. Dacă el adoptă ferm această atitudine, el va rămâne întotdeauna alături de stăpânul său și nu se va despărți niciodată de el.

Femeia trebuie să se gândească în primul rând la soțul ei, la fel cum acesta din urmă se gândește în primul rând la stăpânul lui.